

Eesti linnukaitse algab uus aastasada

2010. aastal tähistatakse Eesti looduskaitse 100. aastapäeva: 1910. a asutas Vaika saarte tuletornivaht ja linnusõber Artur Toom seal linnukaitseala, mis praegu moodustab osa Vilsandi rahvusparkist. Seega tähistatakse sel aastal ka Eesti linnukaitse 100. aastapäeva. Ühtlasi on 2010. a kuulutatud ülemaailmselt bioloogilise mitmekesisuse ehk elurikkuse aastaks. Nagu mujal maailmas, nii tuleb ka Eestis tõdeda, et seatud eesmärki – peatada elurikkuse vähenemine – pole seni suudetud täita.

Ei saa öelda, et viimased 100 aastat oleks Eestis lindude kaitset käed rüpes istunud. Euroopa Liidu linnudirektiivi järgimiseks on Eestis loodud 66 linnukaitseala, mis moodustavad kokku 13% Eesti maismaast, püsielupaikadena on kaitse alla võetud must-toonekure, kotkaste, kassikaku ja kanakulli pesapaigad ning üle 64 000 hektari metsise mändgupaiku, riikliku kaitse alla oleme võtnud üle kolmandiku Eesti linnuliikidest ning seadnud üheksale neist arvukuse sihi ka riiklikus keskkonnanstrateegias. Eesti maismaast on praeguseks ühe või teise kaitsereežiimiga kaitstud juba 18% ja kindlaks on määratud ka maakondlikud rohevõrgustikud. Kuid siiski – 2008. aastal avaldatud punane nimes-

Tänu tõhusale kaitsele on kaljukotka arvukus eelmise sajandi madalseisust tõusnud praeguseks Eestis 50–60 paarini. Fotol on kaljukotka poeg.

FOTO: ÜRMAS SELLIS

tik näitab linnuliikide ohustatuse kasvu ja seireandmed paljude kaitsealuste linnuliikide arvukuse jätkuvat langust.

On selge, et ainult seadustega me loodusväärtusi inimtegevuse eest vägisi kaitsta ei suuda. Selleks tuleb igapähe oma sisimas looduse väärtust teadvustada ja hinnata ning mõista, et nende väärtuste säilimine sõltub meist enesest ja et meie tegevuse mõju on sageli pöördumatu.

Looduskaitse järgmise aastasaja alustuseks peaksime püüdlema selle poole, et rohkem teadvustada looduse kui öko-

süsteemi olemust, selle tasakaalu hapurust ja seoste säilitamise vajalikkust. Selleks on vaja neid teadmisi laiemalt ja lihtsam keeles levitada ning selgitada nii otsustajatele kui avalikkusele. Rohkem tuleks keskenduda linnustiku-uuringute ja -seire järelduste sahtlist väljatoomisele, populariseerimisele ja levitamisele ning anda sagedamini ka lihtsaid juhiseid, mida igapähe meist saaks teha elurikkuse säilitamiseks ja taastamiseks.

Lauri Klein ja Riho Kinks

Tiirutaja kolmas aasta

Käesolev Tiirutaja on järjekorras juba üheksas ning esmakordselt ilmub leht kaheksaleheküljelisena. Edaspidi püüame paksema numbriga välja anda vähemalt kaks korda aastas ja teemade valikul rohkem lugejate soove täita. See aga tähendab ka kaks korda rohkem lugusid ja fotosid. Sellist lehte saame teha ainult linnuhuviliste endi aktiivsel kaasabil. Ootame kaastöid, fotosid ja linke fotokogule ning ettepanekuid aadressil riho.kinks@eoy.ee või pk 227, 51002 Tartu, Eesti Ornitoloogiaühing.

Rannaniitude haudelinnustiku seire 1999–2009

Selle jätkuva riikliku seireprojekti eesmärgiks on rannaniitude haudelindude käekäigu pikaajaline jälgimine ja võimalike kaitsekorralduslike meetmete soovitamise ohustatud linnuliikide seisundi parandamiseks. Seirealade üldine valik vastab ulatuslike rannaniitude levikupildile Eestis, sest sellised niidud on säilinud vaid neljas Lääne-Eesti maakonnas (joonis 1). Konkreetset seirealade valikut on valitud siiski eelkõige heade linnualade hulgast – seega ei ole tegemist alade juhuvalikuga. Seetõttu pole seireprojekti eesmärgiks mitte niivõrd rannaniitude seisundi hindamine, vaid liikide käekäigu pikaajaline jälgimine. Kokku on olnud vaatluse all 22 seireala kogupindalaga 2500 ha (ala keskmine suurus 112 ha). Projektis on osalenud 20 vaatlejat ja igal aastal on loendused korraldatud keskmiselt 14 alal. Rannaniitude haudelinnustiku seiret koordineerib Eesti Ornitoloogiaühing.

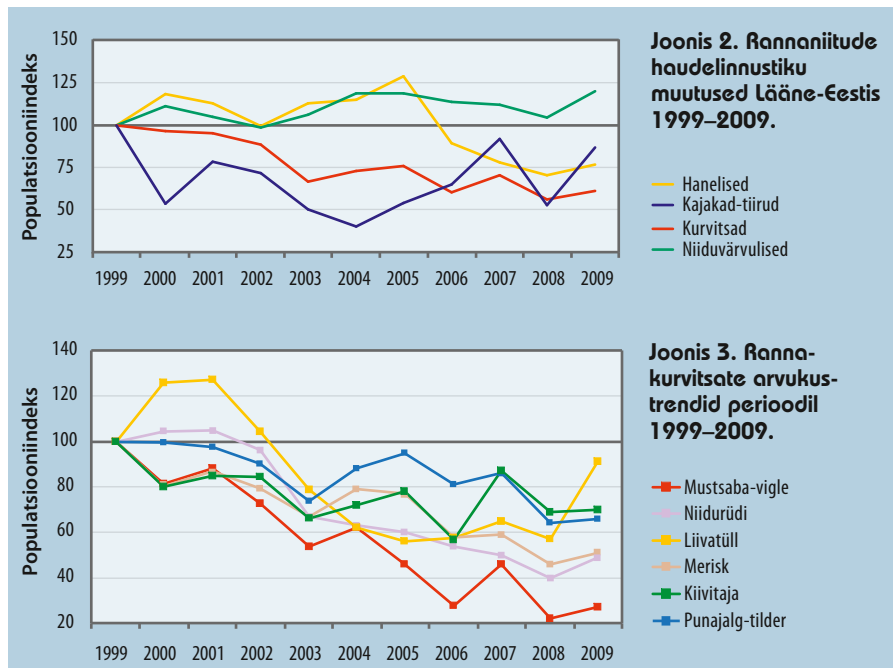
Loendusmeetodina on kasutusel kahekordne (mõnel alal ka ühe- või kolmekordne) varahommikune lindude kaardistamine 5. maist kuni 20. juunini. Lisaks territoriaalsetele lindudele kantakse kaardile ka peatuvad rändliigid (nt valgepõsk-lagle, ujupardid, rändkurvitsad jt), samuti antakse hinnang ala hooldamise mahu ja kvaliteedi ning kariloomade arvukuse kohta seirealal.

Liikide arvukuse muutumise selgitamisel on kasutusel nn populatsiooniindeksid, mis kajastavad liikide arvukuse suhtelisi muutusi. Selle algväärtuseks (100) on iga liigi haudepaaride arv 1999. a. Näitaja edasisel arvutamisel on kasutusel nn ahelindeksi meetod (*chain index method*).

Tüüpiliste rannaniitude haudelindude hulka kuulub ligikaudu 30 liiki, niitude võsastumisel ja roostumisel võib lisanduda veel paarkümmend liiki,

Rannaniit Vormsil. FOTO: HANNES PEHLAK

valdavalt värvulised. Kogu seireperioodi kohta on arvatud 32 liigi populatsiooniindeksid. Kokkuvõttes on 11 aasta jooksul tüüpiliste rannaniitude haudelindude (kurvitsad, partlased) arvukustrend olnud kahanev; niitudel pesitsevate kajakate ja tiirude asurkondade arvukus on olnud kõikumine ja niiduvärvuliste arvukus veidi kasvav (joonis 2).

Analüüs näitab, et kitsamalt kohastunud liikide asurkonnad on just viimase 5–10 aasta vältel kiiresti kahanema hakanud. Ilmnenud on arvukuse kriitiline langustrend vähemalt neljal liigil – niidurüdi, mustsaba-vigle, luitsnopp-part ja ristpart. Rannalindude väljasuremine on aga Eestis juba alguse saanud – alates 2006. a pole enam seirealadel kohatud ühtegi tutkast, alates 2008. a kivirullijat. Ka soopardi pesitsusaegsed vaatlused on üha haruldasemad.

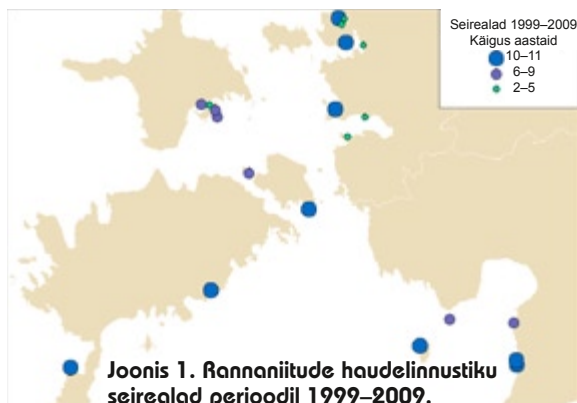
Rannakurvitsatest (joonis 3) on luubi alla võetud eelkõige niidurüdi ja mustsaba-vigle, keda võib tabada väljasuremise oht juba järgmise 15–25 aasta vältel. EoÜ tegi 2009. a keskkonnaministeriumile ettepaneku lisada niidurüdi I kaitsekategooria liikide nimistusse. 2010. a on plaanis

koostada liigikaitse tegevuskava mustsaba-viglele, niidurüdi ja tutkal on see juba varasemast olemas. Nende liikide puhul on langustrend ilmselt tingitud sigimisedukuse kahanemisest, mille esmasteks põhjusteks peetakse elupaikade ja nende komponentide pindala vähenemist, samuti niidulappide killustumist ja kasvavat röövlust. Tutka taandumise peamiseks põhjuseks peetakse kliima pehmenemist, meriski ja ristparti kehva käekäiku võib aga seostada üha kesisema toidulauaga (põhimenüüs merelimused).

Niitude hooldustasemes on viimasel viiel aastal siiski märgata paranemise märke. Esimesena on sellele reageerinud tüüpilised niiduvärvulised (põldlooke, sookiuur jt), kelle arvukus on tõusuteel. Samal ajal on põsastute ja roostike värvuliste arvukus niitudel hakanud tasapisi langema.

Täna kõiki seni seiretöös osalevaid. Eriline tänu „paadunud rannornitoloogidele“ Aivo Kleinile, Veljo Volkele, Hannes Pehlakule, Leho Luigujõe, Tiit Leitole, Ivar Ojastele, Marju Eritile, Monika Laurits-Arrole, Marko Valkerile, Kaarel Kaislale, Olev Lütsepale ning Indrek ja Jaak Tammele.

Andres Kuresoo,
rannaniitude linnustiku seire koordinaator

Kes talvitab, kes talvitub?

Meie teadus- ja ajakirjanduses on loomade ületalve elamise kohta oskussõnana kasutatud vaheldumisi talvitamist ja talvitumist, tegemata vahet talve veetmise laadi – aktiivse tegutsemise ja passiivse ellujäämise vahel.

Lindude kohta on umbes viimase 40 aasta kestel eesti keeles kasutatud mõlemat vormi. Varem oli eestikeelses teaduslikus kirjanduses juba mitukümmend aastat püütud vahet teha aktiivse talvitamise ja passiivse talvitumise vahel. Tartu Ülikooli zooloogia kateedri professorid Johannes Piiper ja Heinrich Riikoja tegid neil mõistetel kindlat vahet: kes talveperioodil liikus ja toitus, see oli talvitaja, kes aga peitu pugesi ja tardanne langes, oli talvitaja.

Mihkel Härms kasutab oma käsiraamatus „Eesti linnustik“ (1927) mõisteid „talvitamisala“ ja „talvitsemine“. Eerik Kumari eelistab oma 1953. a välimäärajas ja selle kordustrukkides vormi „talvituma“. Umbes samal ajal ilmunud teoses „Eesti NSV linnud“ (1954) on aga kasutusel mõiste „talvitama“. Raamatu „Lindude ränne“ (1975) käsikirja esitas ka Kumari juba „talvitama“ vormiga, ent toimetaja ettepanekul asendati mõistega „talvituma“.

1983. a ilmunud „Eesti ornitoloogiline kirjandus 1956–1975“ laseb lin-

Valge-toonekurg Tilda veedab juba seitsmendat talve Aafrika asemel Arknal.

FOTO: ARVET MÄGI/VIRUMAA TEATRAJA

dudel talvitada, nagu ka „Loomade elu 6. Linnud“ (1980). Sama sõnavormi on allakirjutanul õnnestunud regulaarselt kasutada nii „Eesti linnuatlases“ (1993) kui ka sel kümnendil ilmunud tõlke- raamatutes „Linnud“ ja „Lindude rände atlas“. Määrajas „Euroopa linnud“ (2000) kohtame seevastu vaid „talvitumist“. Nüüdseks on selle toimetaja Eerik Leibak samuti asunud „talvitamise“ pooldajate hulka.

Passiivselt, tardunes, veedab tegelikult talve ainult üks linnuliik – unisorr Lõuna-Ameerikas. Tema kohta võib küll öelda talvitaja. Ülejäänud linnuliigid teevad seda aktiivselt ehk talvitavad. Paljud ornitoloogid, populariseerijatest ja ajakirjanikest rääkimata, on jäänudki vahepeal juurdunud „talvitumise“ juurde. Oleks aeg sellest vormist loobuda ja taas kasutada a-vormi. See on ka eestikeelsete linnunimede komisjoni soovitus.

Olav Renno

Filoloogide põhjalikumaid selgitusi ja arusaamu sõnade „talvituma“ ja „talvitama“ kasutamise kohta saab loodetavasti lugeda juba käesoleval aastal ajakirjast Hirundo. Praegu kehtivad keelereeglid ei erista aktiivset ja passiivset tegevust ning annavad neile sõnadele teistsuguse tähenduse, kui soovib Olav Renno.

Eesti keele seletav sõnaraamat 2010
www.eki.ee/dict/ekss

Talvitama – talve v. talvepuhkust veetma. Vanaema talvitab linnas. Ehitajad käisid talvitamas kaugel lõuna pool. Aegviidus talvitades saime iga päev suusatada. Polaarjaamas talvitavad teadlased.

Talvituma – talve üle elama, ületalve elama. Mesilaspered talvitusid hästi. Iga aastaga suureneb meil talvituvate veelindude arv. Meie toonekured talvituvad Põhja-Aafrikas. Liblikad talvituvad nukkudena, röövikutena.

FOTO: INDRİK KALAMEES

Inimesed suvitavad lõunamaal.

Balti riikide ornitoloogiaühingute kohtumine

28.–29. jaanuaril toimus Leedus Plunges Eesti, Läti ja Leedu ornitoloogiaühingute nõupidamine. Kahepäevase koosoleku esimeses osas tutvustati ühingute olukorda, tegevusi ja plaane ning arutati ühingute tugevdamise ja võimaliku koostöö võimalusi. Teises osas vahetati kogemusi ja mõtteid looduskaitse tegevuste ja probleemide kohta. Eestist osalesid ühingu direktor Andres Kalamees ja Riho Kinks. Edaspidi on kavas kohtuda kord aastas.

Fotol vasakult: Mantas Jancevicius, Andres Kalamees, Riho Kinks, Liutaaras Raudonikis, Aušra Vaitauskaite, Viesturs Kerus, Vaida Jasiulyte, Ilze Viiškerste.

FOTO: LOD

Kodukaku toidusedel

2009. a sai veebikaamera vahendusel sadadele tuhandetele inimestele tuttavaks üks kodukakupere Läänemaal. Muu hulgas arutlesid vaatajad vanalindude poolt pessa tassitud mütsakate ja nutsakate üle – on see mutt või mügri või hoopis keegi kolmas? Nüüd on kuulsa kaku pesa toidujäänused kokku korjatud ja nende liigiline kuuluvus määratud.

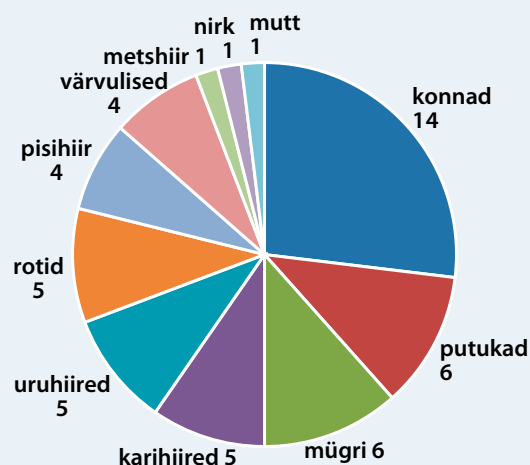
Kodukaku toit on väga mitmekesine, mida näitas ka kuulsa aastalinnu toidusedel. Kaamerakaku pesast leitud materjalid tuvastati kokku 52 saaklooma jäänused, kelle seas oli nii putukaid, kahepaikseid, linde kui imetajaid. Selgus, et vanalindude poolt pessa toodud toidu jäänustest moodustasid arvuliselt peamise osa pisinärlised ja

konnad. Salapärased mütsakad aga osutusid mügrideks. Kakudel oli õnnestunud tabada ka neli värvulist – ohakalind, laulurästas, metsvint ja suurnokkvint. Üllatuseks oli mitme putuka jäänuste leidmine pesast, kuid need võisid olla sinna sattunud ka juhuslikult või koos muu saagiga. Üllatavaks leiuks oli ka nirk. Kuigi kakukaamerat vaadati üle kahe miljoni korra, jäi see huvitav saak terastel huvilistel tähele panemata.

Täname Andrei Miljutinit nõuannete eest saakloomade määramisel.

Arne ja Ants-Kristjan Laansalu

Läänemaa kodukaku pesast leitud saakloomade arvuline jaotus.

Aasta linnu tegemistest

Aasta lind 2010 raames on paljudele linnusõpradele põnevust pakkunud talviste hallõgijate otsimine. Aasta linnu kodulehel www.eoy.ee/ogijad oli veebruari lõpuks teada antud hallõgija vaatlustest juba 120 paigas üle Eesti. Vaatlused näitasid, et külmal ja paksu lumikattega talvel võib seda liiki sagedamini kohata Lääne-Eestis ja saartel ning et linnud otsivad tihti toitu asulatest, passides lindude toidumajade juures värvulisi.

Samal ajal toimus valitud aladel ka hallõgijate kaardistamine, mis täiendab meie teadmisi selle liigi talvise asustustiheduse ja elupaigavaliku kohta. Veebruaris käivitus aga Tartu keskkonnahariduse keskuse abil kodulehel kooliõpilastele mõeldud aasta linnu nuputamismäng, mis kestab sügiseni.

Maikuu jõuab meie aladele ka teine aasta lind – punaselg-õgija. Hiliskevadel ja suvel pööramegi põhiliselt tähelepanu sellele liigile. Mai hakul algab aasta linnu kodulehel punaselg-õgijate saabumise jälgimine. Kõigil linnuhuvilistel palume oma esmakohatamine selle liigiga kirja panna.

Juunikuus kutsume linnuvaatlejaid kaasa lööma veidi töömahukamas aktiivis – punaselg-õgijate pesitsusaegses transektloenduses. Loenduste abil püüame täiendada oma teadmisi punaselg-õgija pesitsusaegse asustustiheduse ja elupaigaeelistuste kohta. Täpsem info osalemise tingimuste kohta on kodulehel. Lisateavet aasta linnu tegemiste kohta saab projektijuht Tarvo Valkerilt: tarvo.valker@gmail.com, 5393 2684. Ootame kõigi huviliste aktiivset osavõttu!

Aasta linnu töörühm

Punaselg-õgija isaslind. FOTO: VALERI ŠTŠERBATŌH

Oodatakse teateid haigrutest

Linnuhuviline Marek Vahula kogub projekti Haigrutsija raames teateid haigrutokooniate asukoha ja suuruse, kolooniale viitavate vaatluste (nt lennusuunad) ja ka haigrute toitumispaikade kohta. Senise kolme Haigrutsija aasta jooksul on laekunud üle 200 teate, mille põhjal on olemas info 30 kindla koloonia kohta. Lähem teave Haigrutsija projektist: marekult.blogspot.com. Haigruteated ja info: marek53@hotmail.com, 322 0662.

FOTO: MARI KOSE

FOTO: HAININA JÜRGENS

FOTO: LAURI SAKS

Kormoranid saavad rõngad jalga

Alates eelmisest aastast tasub linnuhuvilistel kohatud kormorane lähemalt uurida, sest 2009. a alustati Eestis keskkonnaameti tellitavate kormoranuurin-gute raames selle linnuliigi pesapoegade märgistamist värviliste plastist jalarõngastega. Enne lennuvõimestumist saab osa kormoranipoegi endale paremasse jalga sinise rõnga, millel on kolm valget tähte (vt fotot), ning vasakusse jalga traditsioonilise metallrõnga. Värvilise rõnga tähed on binokli või vaatlustoru abil kergesti loetavad ja võimaldavad linde individuaalselt ära tunda. Rõngastamise abil püütakse selgitada, kuhu meie kormoranipojad pesitsemaks asuvad, ning hinnata nende lennuvõimestumisjärgset ellujäämist. Eelmisel aastal rõngastati viies koloonias kokku 477 kormoranipoega: Liivi lahes 102 lindu, Väinameres 266 ja Soome lahes 109.

Tegelikult on kormorane Eestis ka varem värvirõngastega märgistatud. Rahvusvahelise projekti INTERCAFE (*Interdisciplinary Initiative to Reduce pan-European Cormorant-Fisheries Conflicts*) raames märgistati 2007. a karpapoegi roheliste rõngastega, millel oli samuti kolm valget tähte. Pärnumaal Kivilaiul sai rõnga 50 lindu, Matsalus Tondirahul 76 ja Soome lahes Põhja-Malusil 72. Ka neil lindudel on paremas jalas värvi- ja vasakus metallrõngas.

Peale Eesti märgistatakse kormorane värviliste jalarõngastega mujalgi. Kuna paljud kormoranipojad asuvad pesitsemaks oma kodukohast üsna kaugel, siis võib ka meil kohalike lindude kõrval binokli ette jääda isendeid, kes on pärit hoopis kaugemalt Euroopast. Rõngastel on kasutusel palju värve ja tekstikombinatsioone (tähed, numbrid,

kriipsud jm). On ka kirjadeta värvirõngaid, mille erinevad värvid annavad ainulaadse kombinatsiooni. Kormoranide rõngaste lugemine annab meile seega teavet ka selle kohta, kust meie kolooniaid asustavad linnud tulevad ja kui paljud neist on „võõrad“.

Värvirõngaga kormorani kohates tuleb võimalikult täpselt kirja panna rõnga värv ja sellele olev tekst (tekstita rõngaste puhul värvikombinatsioon), kummas jalas rõngas oli ning linnu vaatlemise täpne koht ja aeg. Andmed tuleb saata Matsalu rõngastuskeskusesse (ring@matsalu.ee või 90305 Lihula, Läänemaa). Soovi korral saab ka vaatleja teada, kus, millal ja kelle poolt on tema vaadeldud lind märgistatud. Teatada tuleb ka rõngastatud surnud linnust või ainult leitud rõngast.

Lauri Saks ja Kalev Rattiste

Eesti Ornitoloogiaühingu projekt Euroopa parimate seas

Euroopa Komisjon valis 2009. aastal lõppenud 23 parima LIFE Nature projekti hulka EOÜ projekti „Must-toonekure ja konnakotkaste kaitse korraldamine Eestis“. Projekti eesmärk oli tagada must-toonekure, väike-konnakotka ja suur-konnakotka liigi püsijäämine Eestis. Viieaastase projekti käigus taastati Natura 2000 võrgustiku aladel 2850 hektarit jõeluhtasid, moodustati projekti liikidele püselupaigad enam kui 6000 hektaril ja uuendati liikide tegevuskavad. Peale selle ostis EOÜ must-toonekure pesapaikade ümber ligi 80 hektarit vana metsa, et parandada selle liigi kaitset. Üle maakera kogusid aga kuulsust *online*-ülekaned must-toonekure ja kotkaste pesadelt Eestis. Projekti käigus valmis ka Eesti kotkad tutvustav kotka-aabits ja muid trükiseid, toimusid koolitused ning arendati väga tulemuslikku koostööd välisriikidega sihtliikide kaitse ja uurimise valdkonnas. Projekt viidi ellu koos Kotkaklubi, keskkonnaameti, keskkonnaministeeriumi ja Erametsaliiduga. Loe lähemalt: www.kotkas.ee/Eaglelife.htm.

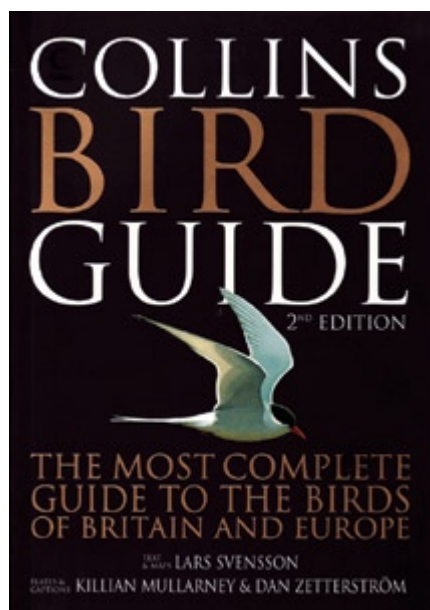

FOTO: URMAS SALUS/EOÜ

Projektide hindajad Euroopa Komisjonist Soomaa luhal.

Linnuhuvilised soovivad

Linnuvaatlejate piibel läbis uuenduskuuri

Collins Bird Guide 2nd edition: The most complete bird guide to the birds of Britain and Europe. Lars Svensson jt. Collins 2010. 448 lk.

1999. a ilmunud *Collins Bird Guide* on revolutsiooniline teos, mis on ka uuendatud kujul säilitanud oma staatuse kui maailma parim välimääraja. Seni ei ole

ühegi teise maailmaosa kohta nii läbi mõeldud ja tõetruude illustratsioonidega määrajat ilmunud. Seetõttu on see raamat igale tõsisemale linnuhuvilisele lausa hädavajalik nii Eestis kui linnuretkedel Euroopasse ja ka selle lähialadele väljaspool.

Määraja teise väljaande peamiseks uuenduseks on oluliselt muudetud lindude süstemaatika, mis kajastab uuemaid suundumusi selles valdkonnas. Muudetud on lindude süstemaatilist järjekorda ja lisatud palju uusi liike. Tõsi, 41 uuest liigist on 33 varasemad alamliigid, mis on nüüd tõstetud liigi staatusesse. Teise olulise täiendusena on lisatud uusi illustratsioone ja täpsustatud vanu, pööratud rohkem tähelepanu alamliikide eristamisele, lisatud lennupilte jm. Olulise muutuse on läbi teinud näiteks kajakate osa. Kokku on määraja saanud juurde 48 lehekülge, mis avaldub pisut suuremas kaalus, kuid mõõdu on sellegipoolest enam-vähem samaks jäänud ja kasutusmugavus säilinud.

Raamatul on siiski ka arenguruumi, sest linnuhuvilised on avastanud juba mitmeid puudusi. Näiteks uute värvitahvlite tonaalsus on kohati trükkimise käigus rikutud (nt loorkullide isaslinnud on liiga tumedad, lk 105), osal kahlajate lennupiltidest on nokad poolikuks jäänud (lk 171), pruunselg-põõsalinnu kohta on vale illustratsioon (lk 305, vasakpoolne on punakurk-põõsalind) jm.

Ka kirja- ja trükkivigu on ingliskeelses versioonis üllatavalt palju. Üheks olulisemaks puuduseks uues raamatus on valdavalt vanade levikukaartide kasutamine. Viimase kümne aastaga on muutunud niihästi paljude liikide levik kui ka meie teadmised selle kohta ja seetõttu on paljud kaardid eksitavad, seda ka Eesti osas.

Pikema arutelu raamatus leiduvatest vigadest võib leida netifoorumist www.birdforum.net. Need vead ei kahanda siiski uue raamatu väärtust ega takista lindude määramist, kuid loodetavasti ilmub varsti ka parandatud versioon.

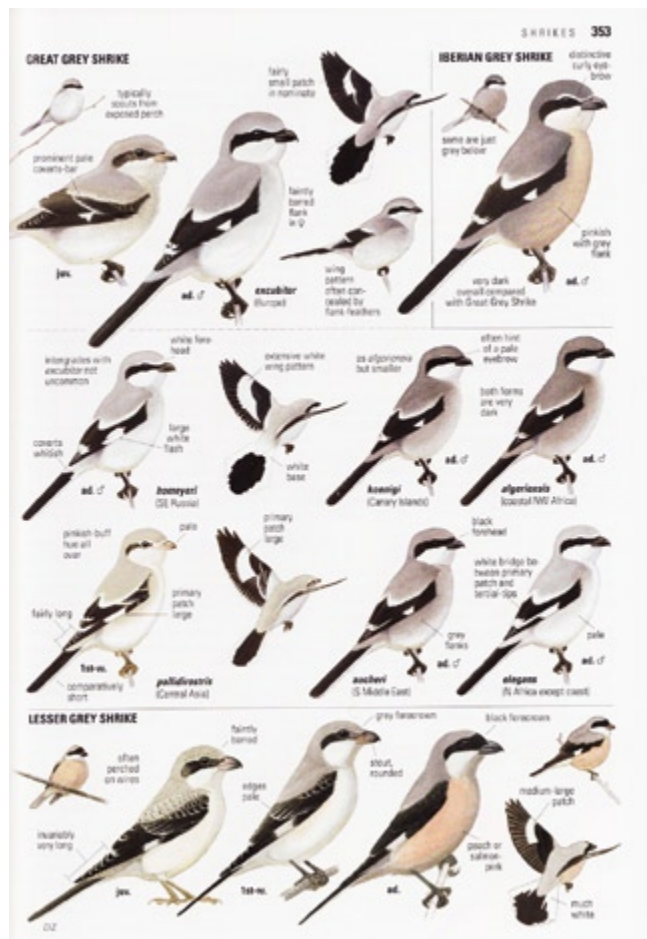
Raamat ilmub peagi ka soomekeelsetena ja teistes suuremates Euroopa keeltes. Eestikeelset väljaannet lähiajal paraku oodata ei ole.

Tartu Ülikooli raamatupoes (www.ut.ee/Raamatupood) on pehmekeelset ingliskeelset versiooni EOÜ liikmetel võimalik tellida hinnaga vaid 306 krooni. Julgelt võib soovitada just odavamat pehmekeelset raamatut, sest seda on parem sirvida ning kõvakeelne kipub tiheda kasutamise korral ka kiiremini lagunema.

Uku Paal

Elurikkuse andmebaas ja punane raamat

Tartu Ülikooli Loodusmuuseum on rahvusvaheliseks elurikkuse aastaks valmis saanud eElurikkuse andmebaasi esimese etapi. Selle töö kaugem eesmärk on ambitsioonikas – koondada teave Eesti kõigi tuntud elusorganismide kohta alates bakteritest kuni imetajateni. Linnuhuviliste jaoks on esialgu selle lehe külastamise peamiseks põhjuseks 2008. a valminud Eesti uue punase raamatu esmakordselt avaldatud andmestik, kuid andmebaasi struktuur annab lootust enamaks. Andmebaasiga saab tutvuda aadressil <http://elurikkus.ut.ee/>. Ülemaailmne pidevalt uuendatav punane nimestik on leitav aadressil www.iucnredlist.org.

Tabliti täiendust on uues määrajas saanud ka õgijate tahvlid.

TARTU
ÜLIKOOI
RAAMATUPOOD

www.ut.ee/Raamatupood
Eesti Ornitoloogiaühingu liikmetele
soodustus 10%.

Talvine aialinnuvaatlus oli väga populaarne

30.–31. jaanuaril toimus Eesti Ornitoloogiaühingu ja Tallinna Linnuklubi koostöös esmakordselt Eestis talvine aialinnuvaatlus nimetusega Talv 2010. Tegemist on mitmes Euroopa riigis väga populaarse algatusega, milles osalevad kümned tuhanded inimesed. Selle põhjuseks on lihtsus – tuleb vaid ühe tunni jooksul kirja panna kõik aias või vaatluskohas kohatud linnud ning iga liigi puhul maksimaalne korraga kohatud isendite arv. Nii on pikaajaliselt võimalik saada teavet inimasustuse läheduses talvituvate lindude liigilise koosseisu ja esinemissageduse ning nende muutuste kohta.

Ka Eestis osutus esmakordselt korraldatud aialinnuvaatlus üle ootuste populaarseks. Oma vaatlusandmed edastas 1137 inimest 914 vaatluspaigast üle Eesti ning kokku vaadeldi vähemalt 40 238 lindu 65 liigist. Kõige arvukamateks liikideks osutusid rasvatihane, rohevint ja varblased. Kõige sagedamini

Musträstas on muutunud Eestis tavaliseks talvitujaks. Fotol on musträsta isaslinn ja talvikese emaslinn.

FOTO: SIIM LILLEOJA

vaadeldud liikideks olid aga rasvatihane, sinitihane, musträstas ja rohevint. Üllatavalt palju kohati meil haruldaseks peetavaid talvitujaid, nagu metsvint, punarind, käblik, kuldnokk, kaelus-turteltuvi. Talvel järjest tavalisemaks muutuvat musträstast kohati aga koguni peaaegu pooltes vaatluskohtades. Talvise aialinnuvaatluse täpsemad tulemused on avaldatud Talv 2010 kodulehel www.tallinna-linnuklubi.ee/talv.

Sel aastal oli tegemist pilootprojektiga. Kuna osavõtt oli väga aktiivne ja laekus palju positiivset tagasisidet, siis on edaspidi kavas algatust täiustada ning kujundada talvisest aialinnuvaatlusest uus EOÜ pikaajaline osalusprojekt.

Talv 2010 korraldamist toetas Keskkonnainvesteeringute Keskus. Suurim tänu ürituse kordamineku eest kuulub peakorraldaja Aarne Tuulele.

Postkastist

Aasta alguses oli linnuhuviline ja fotograaf Reimo Rander tunnistajaks kummaliselt käituvale rongale, kes rippus pea alaspidi puu otsas, ja jäi mulje, et ta tegi seda lihtsalt oma lustiks. Linnuhuviliste arutelust selgus, et sellist käitumist on täheldatud ka varesel, hiireviul ja merikotkal. Arvata võib, et ka linnud oskavad elust rõõmu tunda ja vahel niisama lõbutseada.

FOTO: REIMO RANDER

Õnnitlused

Eesti Ornitoloogiaühing õnnitleb juubeli puhul ja tänab toetuse eest:

Andres Tarand 70
Eerik Leibak 50
Kersti Ojasalu 50

Nuputa

Eelmise Tiirutaja nuputamisnurga õige vastus on Euroopa väikseim kakuline värbkakk. Ta on vanade metsade tunnusliik. Eestis pesitseb värbkakke 600–1200 paari. Auhinna võitis loosi tahtel Nele Tõnissoo Tormast. Vastuseid uuele pildiküsimusele ootame 1. juuniks aadressil riho.kinks@eoy.ee. Õigesti vastanute vahel loosime välja linnumääraja „Linnusõbra taskuraamat“.

FOTO: VELO RUNNEL

Fred Jüssi 75

Fred Jüssi on mees, keda tunneb ilmselt iga loodusehuviline nii noorema kui vanema põlvkonna seast. Tema üheks mõjukamaks tööks on olnud Looduse aabitsa saatesarja tegemine Eesti Raadios aastatel 1976–1986, mis kujunes lausa legendaarseks ja millest räägitakse tänini. See sari tõi looduse ja lindude juurde

FOTO: TIT VEERMAE/LOUUII.FOTO-VEERMAE.EE

ilmselt väga palju huvilisi ja muutis inimeste väärtushinnanguid. Väga tuntud ja suure väärtusega on ka tema salvestatud linnuhäälte kogu. Fred ongi tuntud peamiselt oma loodusejuttude, -helide ja ka -fotode kaudu, mis sisaldavad alati lihtsat, kuid olulist sõnumit. 1989. a anti Fred Jüssile esimene Eerik Kumari looduskaitsepreemia ning ta on Eesti Ornitoloogiaühingu auliige.

Üritused

■ 27. märtsil kell 13–16 toimub Tartus Vanemuise 46 suures ringauditooriumis **Eesti Ornitoloogiaühingu ettekandepäev**. Kõik huvilised on oodatud.

- 100 aastat linnukaitset Eestis – kuhu me jõudnud oleme? (Ivar Ojaste)
- Pesitsevate (kala)kajakate vanuse määramisest sulestiku järgi (Kalev Rattiste, Lauri Saks)
- Läänemere kormoraniudised (Lauri Saks, Kalev Rattiste)
- Kodukakuaasta põnevamad tulemused (Renno Nellis, Eedi Lelov)
- Aasta lind 2010 – mis tehtud, mis tulemas (Tarvo Valker)

■ 28. märtsil toimub EOÜ ja Läänemaa linnuklubi koostöös juba traditsiooniks saanud **linnadevaheline linnuvõistlus**. Võistkonnad võivad olla 2–5-liikmelised ning linde peab vaatlema valitud linna piirides. Lisateave: Tarvo Valker, tarvo.valker@gmail.com, 53 932 684.

■ 3.–4. aprill on traditsioonilised **lihavõtte linnuvaatluspäevad**. Neil päevil oodatakse kõiki õue kevadet nautima ja linde vaatlema. Kavandatavatest avatud üritustest palume teada anda: riho.kinks@eoy.ee või 508 6690.

■ 8. aprillil toimub EOÜ ettekandehüte sarja „Ülikoolid ühingu!“ kevade viimane **ettekanne**: Tuul Sepp (Tartu Ülikool) „**Kollase ja musta sulevärvuse tähendusest lindudel**“. Ettekanne algab kell 18.15 Tartus Baeri maja saalis (Veski 4) ja on kõigile huvilistele avatud. Varasemate ettekannete salvestusi on võimalik vaadata EOÜ kodulehel.

■ 10. aprillil kell 12–15 toimub Tartu botaanikaaias **linnalinnulaupäevak**, kus saab meisterdada pesakaste, õppida linnulaulu jm. Lisateave: 736 1693.

Haruldased talvitujad

Veebruaris kohati Eestis mitmel pool **sooräts** (*Asio flammeus*), neist üks leiti surnuna. Arvatavasti oli ta vastu maja akent surnuks lennanud. Sooräts on meil vähearvukas pesitseja ja rändlind, keda talvel kohatakse harva. Fotole on jäänud Hiiumaal Vaemlas nähtud sooräts.

FOTO: MAIE VIKERPUUR

■ 8.–9. mai on **rahvusvahelised rändlindude päevad**. Neil päevil kavandatavatest üritustest palume teada anda: riho.kinks@eoy.ee või 508 6690.

■ 13. mail annab Eesti Post välja tavapärase **aasta linnu postmargi** koos kujundatud ümbriku, maksikaardi ja esimese päeva templiga.

■ 7., 14. ja 21. mail korraldab Eesti Ornitoloogiaühing **hommikust linnuõpet** Tartus Raadi kalmistul. Kogunemine igal reedel kell 6.30 kalmistu peavärvavas. Retked kestavad umbes poolteist tundi. Osalemine on tasuta. Lisateave telefonil 508 6690.

■ Eesti Ornitoloogiaühingu **suvepäevad** toimuvad sel aastal 19.–20. juunil Ida-Virumaal Illukal. Kõik ettepanekud ettekannete, praktiliste õppuste ja muu programmi kohta on oodatud aadressil riho.kinks@eoy.ee. Suvepäevad on avatud kõigile linnuhuvilistele!

Illuka mõis. FOTO: EESTI MÕISAPORTAAL/LIULUU.MOIS.EE

■ Kuni 25. aprillini on Tallinnas Eesti loodusmuuseumis avatud **näitus „Linnupesad ja munad“**, kus saab näha peamiselt Eestis pesitsevate linnuliikide mune ja pesi. Samas on üleval ka Markus Varesvuo fotonäitus „Ellujääjad. Lume ja jää linnud“, mis keskendub põhjamaa lindudele.

Tavapärasest sagedamini on sel talvel linnuhuviliste silma ette jäänud ka **hüüp** (*Botaurus stellaris*). Eriti üllatav on selle rändlinnu kohtamine nii külmal ja paksu lumega talvel, sest ta toitub kaladest ja vajab selleks madalat vaba vett. Fotol on Virtsus kohatud hüüp.

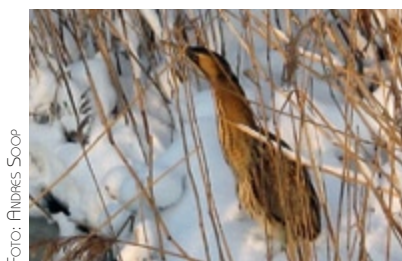

FOTO: ANDRES SOOP

Löö kaasa!

Osale pikaajalises **öölaulikute loendusprojektis**. Mais ja juunis tuleb kolmel korral läbida enda valitud marsruut ning kõik öised lauljad kirja panna. Uued loendajad on väga oodatud! Juhised on EOÜ kodulehel. Lisateave: Jaanus Elts, jaanus.elts@eoy.ee, 742 2195.

FOTO: VELO RUNNEL

Osale kevadiste saabujate vaatlemise rahvusvahelises projektis **Kevad ärkab!** Selleks tuleb vaid eestikeelsel kodulehel www.springalive.net kirja panna nelja liigi esimene vaatlus: valge-toonekurg, suitsupääsuke, kägu ja piiritaja. Kodulehel saad jälgida ka nende liikide saabumist üle Euroopa ja leiad muudki põnevad.

Täpsemat teavet ja jooksvat infot kõigi ürituste ja muudatuste kohta saab EOÜ kodulehelt www.eoy.ee.

Teade

Eesti Ornitoloogiaühingu nõukogu otsusega lõpetati EOÜ teaduskomisjoni tegevus ning moodustati seirekomisjon koosseisus: Agu Leivits, Hannes Pehlak, Aivar Leito, Renno Nellis, Margus Ellermaa, Rein Nellis, Indrek Tammekänd. Komisjon nõustab ühingu juhatust seireküsimustes.

Eesti Ornitoloogiaühing
Postiaadress: Pk 227, Tartu 51002
Külastusaadress: Veski 4, Tartu
Telefon: 742 2195
E-post: eoy@eoy.ee
Tiirutaja toimetaja: Riho Kinks
Telefon: 508 6690
E-post: riho.kinks@eoy.ee
Tiirutaja ilmub neli korda aastas

Selle lehe koostamist on lisaks märgitud autoritele toetanud www.foto-veermae.ee, runnel.smugmug.com, mõisaportaal www.mois.ee ning Islandi, Liechtensteini ja Norra EMP finantsmehhanismid. Küljendus: Eesti Loodusfoto